

Hazardous Alcohol Use among Adolescents in the Context of Public Policy

Bednárová, J.

Charles University, First Faculty of Medicine and General University Hospital in Prague, Department of Addictology, Czech Republic

Citation | Bednárová, J. (2019). Rizikové užívanie alkoholu medzi mladistvými v kontexte verejnej politiky. *Adiktol. prevent. léčeb. praxi*, 3(2), 170–178.

Background | The prevalence of hazardous alcohol use among adolescents has increased in recent years. Adolescent's behaviour is largely influenced by the media. This can have an impact on both whether adolescents think about alcohol use and in what way.

Objectives | The aim of this work was to analyse the portrayal of hazardous alcohol use among adolescents in print and online media. **Methods** | The research was conducted by means of media content analysis of the print and online media. A total of 188 review articles published from 1 January 2014 to 31 December 2018 were analysed. **Sample** | The research sample consisted of all the review articles published from 1 January 2014 to 31 December 2018 which included the keywords "alcohol" and "adolescents" in any order and a maximum of 10 words apart. **Results** | Out

of the total number of review articles (188), 175 were published in the online media and 13 in the print media. Significantly large numbers of the review articles were from 2018 (50) and 2015 (48). Both the print and media review articles under study were most likely to be published as part of political and regional coverage. The majority of the reports covered the prevention of alcohol use among adolescents, with references to unruly public behaviour and the violation of quiet hours. The database also showed people's views on alcohol use among adolescents in blogs or online discussions. **Conclusions** | The relevant review articles most often refer to various instances of disorderly conduct and prevention, while the health, social, and economic impacts of hazardous alcohol use among adolescents appear to receive less media attention.

Keywords | Hazardous Alcohol Use – Adolescents – Media Analysis

Submitted | 10 June 2019

Accepted | 22 August 2019

Grant affiliation | Institutional support programme Progres No. Q06/LF1

Correspondence address | Jana Bednárová, Charles University, First Faculty of Medicine and General University Hospital in Prague, Department of Addictology, Apolinářská 4, 128 00 Prague 2, Czech Republic

jana.bednarova9@gmail.com

Rizikové užívanie alkoholu medzi mladistvými v kontexte verejnej politiky

Bednárová, J.

Univerzita Karlova, 1. lékařská fakulta a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze, Klinika adiktologie

Citace | Bednárová, J. (2019). Rizikové užívanie alkoholu medzi mladistvými v kontexte verejnej politiky. *Adiktol. prevent. léčeb. praxi*, 3(2), 170–178.

Východiska | V posledných rokoch sa zvyšuje prevalencia rizikového užívania alkoholu medzi mladistvými. Správanie a konanie mladistvých do značnej miery ovplyvňujú médiá. Tie môžu ovplyvniť nielen to, či má mládež o užívaní alkoholu premýšľať, ale i akým spôsobom. **Ciele** | Cieľom práce bolo analyzovať zobrazovanie rizikového užívania alkoholu medzi mladistvými v printových a online médiách.

Metódy | Výskum bol realizovaný prostredníctvom mediálnej obsahovej analýzy printových a online médií. Celkom bolo analyzovaných 188 článkov vydaných od 1. 1. 2014 do 31. 12. 2018. **Súbor** | Výskumný súbor tvorili všetky články zverejnené od 1. 1. 2014 do 31. 12. 2018, ktoré obsahovali kľúčové slová alkohol a mládež v ľubovoľnom poradí a vo vzdialenosti najviac 10 slov od seba. **Výsledky** | Z celkového množstva článkov (188)

malo 175 charakter online média a 13 článkov charakter printového média. Najčastejšie boli články vydané v roku 2018 (50) a v roku 2015 (48). Online a printové médiá najčastejšie články zobrazovali v politických a regionálnych správach. Médiá najčastejšie publikovali v oblasti prevencie užívania alkoholu medzi mladistvými a narúšania verejného poriadku a rušenia nočného pokoja. V médiách sa zobrazili tiež názory a postoje ľudí na užívanie alkoholu medzi mladistvými, v blogoch a online diskusiách. **Záver** | Najčastejšie médiá publikujú v oblasti narúšania verejného poriadku a v oblasti prevencie, menej často sa médiá zmieňujú o zdravotných, sociálnych a ekonomických dopadoch rizikového užívania alkoholu medzi mladistvými.

Klíčová slova | Rizikové užívanie alkoholu – Mladiství – Mediálna analýza

Došlo do redakcie | 10. června 2019

Přijato k tisku | 22. srpna 2019

Grantová podpora | Podpořeno institucionálním programem podpory Progres č. Q06/LF.

Korespondenční adresa | Mgr. Jana Bednárová, Klinika adiktologie 1. LF UK a VFN v Praze, Apolinářská 4, 128 00 Praha 2

jana.bednarova9@gmail.com

1 ÚVOD

Podľa štúdie Európskeho školského prieskumu o alkohole a iných legálnych drogách (ďalej len ESPAD) z roku 2015 užívajú mladiství na Slovensku alkohol pravidelne a v nadmerných dávkach. Štúdia uvádza, že viac ako 72 % mladistvých už niekedy zažilo podnapitosť, 22 % mladistvých užilo päť a viac pohárov alkoholu po sebe za posledných 30 dní a viac ako 6 % mladistvých môže mať problémy s užívaním alkoholu (Nociar, 2001).

Rizikové užívanie predstavuje takú úroveň spotreby alkoholických nápojov, pri ktorej hrozí poškodenie zdravia jedinca za predpokladu, že bude v takejto spotrebe pokračovať. Poškodenie zdravia sa týka telesného i duševného zdravia. Za rizikové užívanie alkoholu sa považuje konzumácia viac ako 20 g 100% etanolu za deň. To predstavuje napríklad jedenapolitrový pohár piva, jeden pohár vína alebo pol deci destilátu (Babor et al., 2010).

Príčiny vzniku rizikového užívania alkoholu sú komplexné. Rizikové užívanie alkoholu vzniká v priebehu vývoja jedinca a vo vzájomnej interakcii niekoľkých faktorov. Ide najmä o fyziologické, psychologické, sociokultúrne a socioekonomické faktory. Motivácia jedinca užiť alkohol je rôzna, napríklad sa snaží vyriešiť svoje problémy, uniknúť od stereotypu, dosiahnuť uspokojenie a pod. (Vágnerová, 1999).

Ďalšia štúdia realizovaná v školskom roku 2013/2014 Svetovou zdravotníckou organizáciou (WHO) uviedla, že na Slovensku takmer 20 % chlapcov a viac ako 10 % dievčat užíva alkohol minimálne jedenkrát týždenne a takmer 30 % žiakov bolo pod vplyvom alkoholu dvakrát alebo viackrát (Inchley et al., 2016).

Medzinárodná prierezová štúdia Health Behaviour in School-aged Children (HBSC), realizovaná v rokoch 2017/2018, zistila, že osobné skúsenosti s konzumáciou alkoholu má 59 % mladistvých vo veku 15 rokov a viac ako tretina z nich konzumuje alkohol minimálne raz mesačne (Bakalár et al., 2019).

V posledných desaťročiach vznikajú obavy nielen medzi verejnosťou, ale aj medzi aktérmi verejnej politiky z účinkov médií a reklamy na alkohol. Propagácia a zobrazovanie alkoholu v médiách výrazne ovplyvňuje správanie mladých ľudí a táto veková skupina môže byť viac náchylná na negatívne účinky alkoholu (Agostinelli, Grube, 2002).

Výskum zrealizovaný v Írsku formou mediálnej obsahovej analýzy printových médií ukazuje, že médiá nezobrazujú alkohol neutrálne, ale s ohľadom na záujmy súkromného sektoru a politických aktérov. To znamená, že aktéri verejnej politiky majú možnosť spolupracovať s médiami tak, aby publikovali informácie, ktoré žiadúcim smerom ovplyvnia správanie detí a mládeže (Mercille, 2017).

Preto sa aktéri verejnej politiky snažia nájsť riešenie a minimalizovať užívanie alkoholu, a to jak na nadnárodnej

úrovni, tak i na úrovni jednotlivých krajín. V 90. rokoch 20. st. vzniklo v európskom priestore niekoľko akčných plánov a stratégií, ktorými sa aktéri verejnej politiky snažia regulovať užívanie alkoholu (Európsky akčný plán pre alkohol pre roky 1992–1999 a pre roky 2000–2005, Stratégia EÚ na podporu členských štátov pri znížení rozsahu škôd súvisiacich s užívaním alkoholu, Národný akčný plán pre problémy s alkoholom pre roky 2006–2010, Globálna stratégia znižovania škodlivých účinkov alkoholu a Národný akčný plán pre problémy s alkoholom na roky 2013–2020).

Teória nastoľovania agendy sa sústreďuje na otázku, prečo sa niektorým témam médiá venujú viac ako ostatným. Snaží sa vysvetliť, prečo sú niektoré informácie a správy poskytnuté spoločnosti vo vyššej miere, sú viac dostupné spoločnosti, a niektoré sú dostupné menej alebo vôbec. Podľa tejto teórie médiá nemusia určovať to, čo si má spoločnosť myslieť, ale o čom má premýšľať (Dearing, Rogers, 1996).

V procese nastoľovania agendy môžeme určiť tri hlavné dimenzie, a to verejnú agendu, mediálnu agendu a politickú agendu. Verejná agenda je vytváraná verejnou mienkou, mediálna agenda je tvorená témami a intenzitou ich obsahu v médiách a politická agenda je tvorená politickými akciami, napríklad návrhmi konkrétnych zákonov (Larson, 2012).

Cieľom práce bolo analyzovať zobrazovanie rizikového užívania alkoholu medzi mladistvými v printových a online médiách na Slovensku ako súčasť mediálnej agendy a vymedziť tak kontext zobrazovania jednotlivých správ spoločnosti.

2 MATERIÁL A METODIKA

Bola zrealizovaná mediálna obsahová analýza prostredníctvom databázy Monitora. Pre výskum bolo zvolené vyhľadávanie v databáze na základe kľúčových slov alkohol+mládež-10. Voľba maximálne 10 slov od seba bola vyhodnotená ako vhodná, aby bola zachovaná téma výskumu. V prípade voľby nižšieho čísla bol výskumný súbor malý vzhľadom na oblasť skúmania, naopak pri voľbe vyššieho čísla vznikol predpoklad, že články sa budú venovať inej než skúmanej oblasti. Slovo mládež bolo do výskumu zvolené podľa relevancie a početnosti výskytu v slovenských médiách.

Bolo zvolené kritérium vyhľadávania printových a online médií, ktoré svoju činnosť publikujú na Slovensku. Prioritou bolo sledovať články, ktoré sa venovali rizikovému užívaniu alkoholu medzi mladistvými. Vzhľadom na predpoklad, že ide o úzko špecifikovanú oblasť skúmania, obsah vyhľadávania bol rozšírený na užívanie alkoholu medzi mladistvými všeobecne a následne bolo v článkoch identifikované, či ide o rizikové užívanie alkoholu. Kódovacou jednotkou bol každý článok publikovaný od 1. 1. 2014 do 31. 12. 2018, ktorý zodpovedal obsahovému vymedzeniu.

Pri analýze dát bola použitá kvantitatívna mediálna obsahová analýza. Cieľom bolo analyzovať problematiku rizikového užívania alkoholu medzi mladistvými, analyzovať frekvenciu zobrazovania a vzájomné vzťahy jednotlivých článkov. Na základe týchto informácií bol vymedzený kontext, v akom bolo užívanie alkoholu medzi mladistvými zobrazované. Kontext zobrazovania bol analyzovaný prečítaním každého článku a priradením kódu podľa kódovacej knihy, na základe toho, ktorej oblasti sa článok venoval. Kódovanie jednotlivých článkov (premenných) bolo realizované na základe Manuálu kódovania mediálnych sdelení o návykových látkach a tématech s nimi spojených (Štastná, Miovský, Novák, 2009).

Vo výskume boli pre identifikáciu použité nasledujúce kódovacie znaky: typ média, rok publikovania, kategória média, kontext zobrazenia. Kódovací znak typ média určuje formu, v akej médium poskytuje informácie cieľovej skupine. Kódovací znak rok publikovania identifikuje zverejnenie článku. Kódovací znak kategória média určuje sekciu, do ktorej je článok alebo jeho časť zaradený podľa príslušnosti ku kategórii. Jeden článok sa mohol venovať i viacerým oblastiam. Za duplicitný článok bol považovaný ten, ktorý sa v databáze zobrazil viac ako jedenkrát. Článok bol považovaný za duplicitný v prípade rovnakého názvu článku alebo jeho časti. Kódy boli zaznamenávané v programe Microsoft Excell do tabuľky podľa kódovacej knihy. (Tabuľka 1)

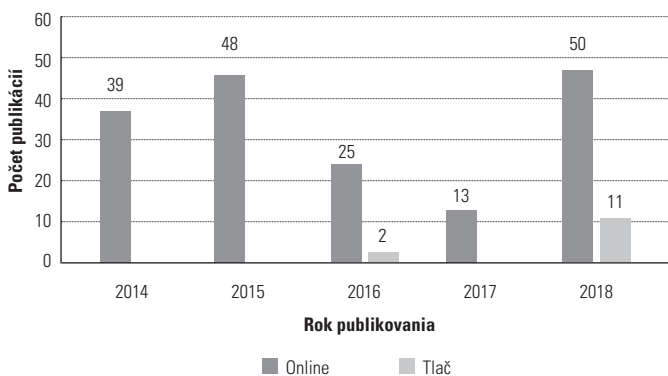
Typ média	Poznámka	Kód
Online	Elektronický článok	1
Tlač	Printový článok	2
Dátum publikovania		Kód
2014		1
2015		2
2016		3
2017		4
2018		5
Kategória článku		Kód
Politika	Články o rozhodovacom procese politických aktérov, legislatívnych zmenách	1
Regionálne správy	Články z konkrétnych regiónov Slovenska, ktoré nemali celospoločenský dopad	2
Blogy	Publikované názory, postoje, skúsenosti s užívaním alkoholu	3
Fake news	Články úmyselne šíriace dezinformácie za účelom zmanipulovať a ovplyvniť cieľovú skupinu	4
Spoločenské	Články o spoločenskom dianí v súvislosti s užívaním alkoholu	5
Ekonomika	Články o ekonomických dopadoch užívania alkoholu	6
Iné	Články, ktoré nespádajú do vyššie uvedených kategórií	99
Kontext zobrazenia (celkové vyznenie článku)		Kód
Zdravotné problémy, smrť	Fyzické a psychické poškodenie zdravia v dôsledku alkoholu, prípadne smrť spôsobená alkoholom	1
Narušenie verejného poriadku a nočného pokoja	Poškodenie majetku, hluk, nevhodné správanie mladistvých na verejných priestranstvách, kedy bola upovedomená polícia	2
Sociálna oblasť	Zobrazovanie fotografií obsahujúce nadmerné užívanie alkoholu medzi mladistvými, sociálne dôsledky užívania alkoholu, nepriaznivé sociálne prostredie, ktoré ovplyvňuje vývoj mladistvého	3
Vzdelávanie	Programy a projekty organizované s cieľom znížiť užívanie alkoholu medzi mladistvými	4
Prevenčia	Kontrola užívania alkoholu medzi mladistvými na verejných priestranstvách a v podnikoch, kde môže dôjsť k užívaniu alkoholu, kontrola predaja alkoholu mladistvým	5
Prítomnosť alkoholu počas vedenia motorového vozidla	Pozitívna dychová skúška na alkohol	6
Legislatívne zmeny v oblasti užívania alkoholu medzi mladistvými	Legislatívna úprava zobrazovania a označovania alkoholu, zmeny tejto úpravy, návrhy politických aktérov	7
iné	Blogy, vlastné názory a postoje na užívanie alkoholu medzi mladistvými	99
Duplicita	Publikácia, ktorá sa zobrazuje v databáze viac ako jedenkrát (definovaná podľa totožného názvu alebo rovnakej témy publikácie)	0
Nesúvisiace	Publikácie, ktoré sa nevenujú užívaniu alkoholu medzi mladistvými	88

Tabuľka 1 | Kódovacia kniha
Zdroj: vlastné spracovanie

Medzi limity výskumu patria počet kódujúcich a časový úsek, v ktorom bol výskum realizovaný, čo spôsobilo, že vo výskume nebola uplatnená interreliabilita kódovania, šlo o subjektívne posúdenie kontextu zobrazovania článkov autorom. Počet kódujúcich ovplyvnil i voľbu vyhľadaneho slovného spojenia (alkohol+mládež~10). Slovo mládež bolo zvolené podľa relevancie a početnosti výskytu v slovenských médiách. Vo výskume neboli zvolené synonymá slova „mládež,“ (napríklad adolescenti, mladí ľudia,...), čo však neznižuje jeho validitu.

3 VÝSLEDKY

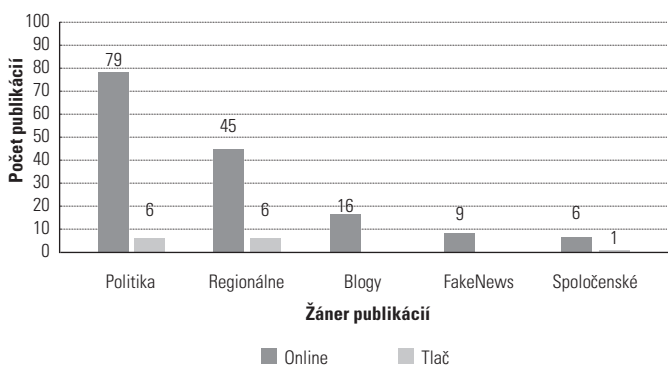
V časovom rozmedzí 26. 1. 2019–9. 2. 2019 bolo analyzovaných celkom 188 článkov, ktoré obsahovali kľúčové slová alkohol a mládež. Z celkového množstva článkov malo 175 charakter online média a 13 článkov charakter printového média. Printové články boli vydané iba v roku 2016 a 2018. Najčastejšie boli články vydané v roku 2018 (50), následne v roku 2015 (48) a v roku 2014 (39). V rokoch 2016 a 2017 sa skúmanej problematike venovalo menej ako 30 článkov. (Graf 1)

Graf 1 | Počet článkov podľa typu média

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov získaných z databázy monitora.sk

Online médiá najčastejšie články zobrazovali v politických správach (79) a regionálnych správach (45), nasledovali blogy (16), fake news (9) a spoločenské správy (6). Užívaniu alkoholu medzi mladistvými sa v printových médiách venovali regionálne správy (6), politické správy (6) a spoločenská správa (1). (Graf 2)

Graf 2 | Orientácia príspevku podľa typu média

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov získaných z databázy monitora.sk

Na základe mediálnej obsahovej analýzy bolo vyradených 77 publikácií, ktoré vykazovali známky duplicity. Za duplicitný sa považoval každý článok, ktorý sa v databáze zobrazil viac ako jedenkrát, a to buď podľa rovnakého názvu článku, alebo jeho časti. Duplicitné články sa týkali najmä informácií o novelizácii zákona o reklame či zákona o vysielaní a retransmisii, informácií o narušení verejného poriadku a nočného pokoja v konkrétnom meste či informácií o znížení užívania alkoholu na Islande zavedením účinných intervencií (grant zameraný na tvorbu voľného času pre mládež). Vyradené boli i články, ktoré sa netýkali skúmanej problematiky, a teda nezobrazovali problematiku užívania alkoholu medzi mladistvými. Do tejto skupiny patrili najmä články, ktoré súviseli s informáciami o zdevastovanom majetku alebo s úpravou verejných priestranstiev. Ďalej boli do tejto kategórie zaradené články s informáciami o stavebnom povolení v stavebnom konaní. Článkov, ktoré nesúviseli so skúmanou problematikou, bolo celkom 21. Na základe vyššie uvedeného vyradenia sa 90 článkov venovalo užívaniu alkoholu medzi mladistvými.

Médiá najčastejšie publikovali články v oblasti prevencie užívania alkoholu medzi mladistvými (27). Do tejto kategórie patrili články, ktoré informovali o preventívnych akciách mestských policajtov, prípadne v spolupráci so sociálnymi pracovníkmi úradov práce či príslušníkmi Policajného zboru SR. Preventívne akcie sa konali na verejných priestranstvách v obciach, v podnikoch, baroch a na diskotékach. Vo všetkých prípadoch bola zistená konzumácia alkoholu mladistvými do 18 rokov. Šlo o pripravované akcie mestskej polície s ďalšími aktérmi.

Na Slovensku užívanie alkoholu na verejných priestranstvách nie je priestupkom ani trestným činom podľa zákona o ochrane pred zneužívaním alkoholických nápojov a o zriaďovaní a prevádzke protialkoholických záchytných služieb. Dáva však obciam právomoc, aby všeobecne záväzným nariadením upravili zákaz užívania alkoholických nápojov na ich území.

Medzi najčastejšie zobrazujúce sa články sa ďalej zaradili tie, ktoré informovali o narušení verejného poriadku a nočného pokoja (19). Do tejto kategórie boli zaradené články, kde bola prítomná informácia o sťažnostiach obyvateľov, ktoré riešila polícia. Médiá v sledovanom období publikovali i informácie týkajúce sa legislatívnej úpravy v oblasti užívania alkoholu (12). Medializovaný bol najmä návrh novely zákona o reklame a zákona o vysielaní a retransmisii, ktorých cieľom bolo obmedziť vysielanie reklamy na alkoholické nápoje na čas od 6. hod. do 24. hod. (tento zákon v súčasnosti zakazuje zobrazovanie reklamy na alkoholické nápoje, okrem vína a piva v čase od 6. hod. do 22. hod.) a obmedziť zobrazovanie reklamy s alkoholom v okolí škôl a zdravotníckych zariadení. Novely zákonov neboli v parlamente akceptované.

Médiá sa ďalej venovali zdravotným problémom, ktoré užívanie alkoholu spôsobuje (11). Ani jeden článok neinformoval o dôsledkoch alkoholu, ktoré spôsobili smrť.

V článkoch sa sústreďovali informácie najmä od lekárov a odborníkov, ktorí upozorňovali na škodlivé účinky užívania alkoholu.

V databáze Monitora sa podľa zadaných kľúčových slov zobrazovali názory ľudí na užívanie alkoholu medzi mladistvými. Buď šlo o konkrétne blogy, napríklad blog.sme.sk, ale i vyjadrenia na portáloch teraz.sk a ďalších. Vyjadrovala sa ak dospelá populácia, tak samotní mladiství. Vo všetkých článkoch sa objavila informácia, že je potrebné, aby mali mladiství naplnený voľný čas, napríklad športom alebo ďalšími mimoškolskými aktivitami. Všetky články zverejnené na blogoch zastávali na užívanie alkoholu medzi mladistvými negatívne stanovisko.

Menej ako 10 článkov zobrazilo informácie o sociálnej oblasti (8), vzdelávaní (7) a prítomnosti alkoholu počas vedenia motorového vozidla (3). Články zo sociálnej oblasti informovali o zverejňovaní fotiek na sociálnych sieťach, ktoré obsahujú nadmerné užívanie alkoholu medzi mladistvými a rizikové správanie v dôsledku jeho užívania. Ďalšie články upozorňovali na to, že po užití alkoholického nápoja získajú mladiství neopakovateľné zážitky, trávajú čas s rovesníkmi, spoznávajú nových ľudí. Projektom v oblasti vzdelávania a osvetly sa venovalo 7 publikácií. Do tejto kategórie boli zaradené jednak články, ktoré informovali o projektoch, ktoré pripravujú alebo realizujú rezorty na národnej úrovni, ale napríklad i orgány miestnej samosprávy. Prítomnosti alkoholu počas vedenia motorového vozidla zobrazovali 3 články. Vo všetkých troch prípadoch zasahovali príslušníci policajného zboru v rámci preventívnej akcie zameranej na alkohol na cestách. (Graf 3.)

V každom článku bola snaha identifikovať pojem „rizikové užívanie alkoholu“. Iba dva články z celkového množ-

stva (188) sa zmieňovali o rizikovom užívaní alkoholu medzi mladistvými. (Tabuľka 2).

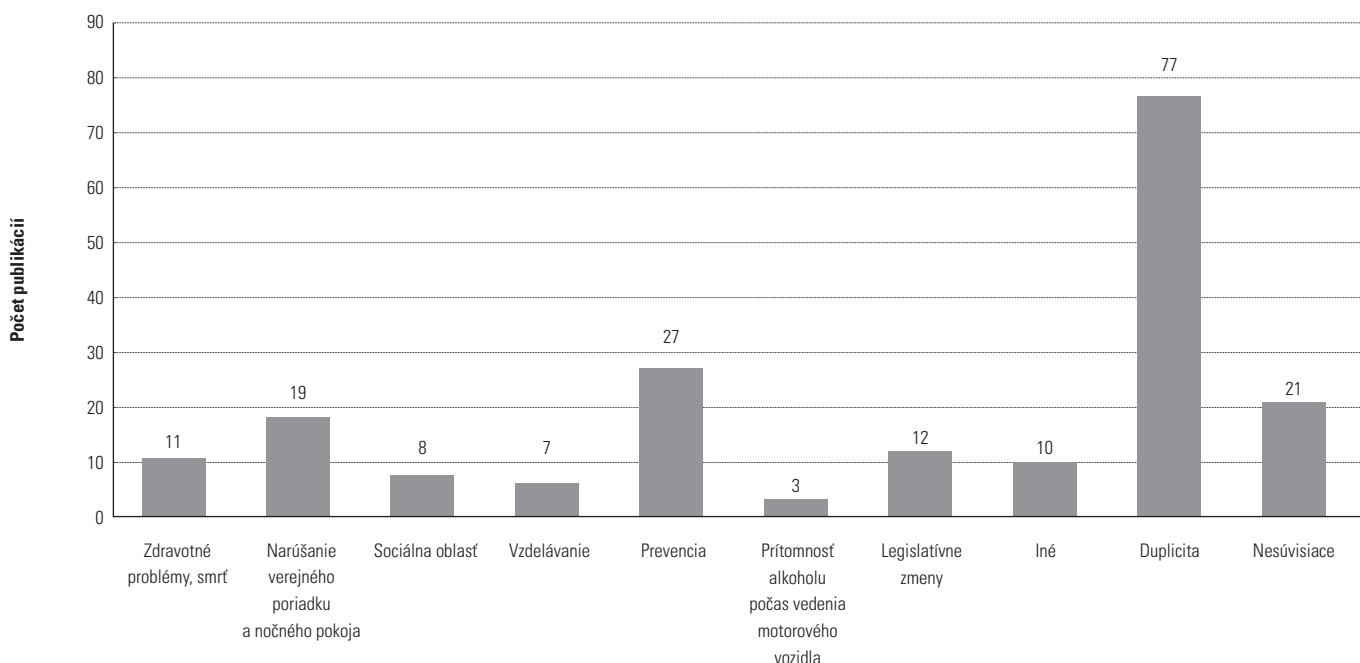
Kontext zobrazenia	Frekvencia	Percento
Zdravotné problémy, smrť	11	5,64 %
Narúšanie verejného poriadku a nočného pokoja	19	9,74 %
Sociálna oblasť	8	4,10 %
Vzdelávanie	7	3,59 %
Prevenčia	27	13,85 %
Prítomnosť alkoholu počas vedenia motorového vozidla	3	1,54 %
Legislatívne zmeny	12	6,15 %
Iné	10	5,13 %
Duplicita	77	39,49 %
Nesúvisiace	21	10,77 %
Spolu	195*	100,00 %

*jeden článok sa mohol venovať viacerým oblastiam

Tabuľka 2 | Frekvencia a percento podľa kontextu zobrazenia
Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov získaných z databázy monitora.sk

4 DISKUSIA

Média môžu do značnej miery ovplyvniť to, nad akými témami ľudia premýšľajú a ako nad nimi premýšľajú (De-aring, Rogers, 1996). Spoločnosť stále považuje užívanie alkoholu ako akceptovateľný jav, ktorý nie je potrebné regulovať zo strany verejnej politiky. Opak tvrdia odborníci, ktorí sa skúmanej problematike venujú v medzinárodnom meradle (Ochaba, Rovný, Bielik, 2009). Dôležité je, aby sa o negatívnych dôsledkoch, ktoré užívanie alkoholu spôsobuje, hovorilo celospoločensky, aby boli informácie

Graf 3 | Zobrazenie článkov podľa kontextu zobrazenia

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov získaných z databázy monitora.sk

dostupné laickej verejnosti. Túto úlohu by mali primárne plniť práve médiá (McCombs, 2009). Z výskumu vyplýva, že približne tretina článkov mala regionálny charakter, čo znamená, že zasiahla iba niektoré regióny SR, a tým boli k dispozícii informácie o negatívnych dôsledkoch užívania alkoholu iba časti verejnosti.

Pozitívne je, že zverejnené články informujú o preventívnych opatreniach orgánov verejnej správy, ktoré vykonávajú najmä príslušníci Policajného zboru, príslušníci mestskej polície alebo sociálni pracovníci. Je potrebné, aby prebiehala spolupráca medzi všetkými orgánmi, ktoré majú oblasť protidrogovej politiky v pôsobnosti (ministerstvá a im podriadené orgány, neziskové organizácie, a pod.), a tým sa zvýšila efektivita znižovania užívania alkoholu medzi mladistvými. Väčšina väčších miest na Slovensku má navyše všeobecným záväzným nariadením upravené užívanie alkoholu na verejných priestranstvách, čím sa aktéri verejnej politiky snažia znižovať samotnú konzumáciu alkoholu a kontrolovať jeho spotrebu. I napriek tejto skutočnosti však stále dochádza k porušeniu týchto nariadení. Toto nariadenie bolo porušované najmä vo väčších mestách Slovenska, v Bratislave, Košiciach či Martine.

Média majú možnosť ovplyvniť správanie mladých ľudí, formujú ich názory a postoje. Štúdiá publikovaná v roku 2018, ktorá zisťovala vplyv rovesníkov a rodičov na postoje mladistvých voči alkoholu, uvádza, že mladiství, ktorých rodičia a rovesníci pozitívne vykresľujú alkohol, vnímajú užívanie alkoholu pozitívnejšie než tí, ktorých rodina a rovesníci buď vykresľovali užívanie alkoholu negatívne, alebo nezverejňovali alkohol a jeho užívanie pri rôznych príležitostiach na sociálnych sieťach. Táto štúdiá potvrdila, že rodina a rovesníci naďalej ovplyvňujú spoločenské správanie mladistvých a zohrávajú kľúčovú úlohu pri ich ovplyvňovaní vo vzťahu k alkoholu (Geusens, Beullens, 2018).

V podmienkach SR nastali v uplynulých rokoch snahy aktérov verejnej politiky o úpravu legislatívy súvisiacej s alkoholom ako jedného z nástrojov aktérov verejnej politiky. Šlo najmä o úpravu zákona o reklame, či úpravu zákona o vysielaní a retransmisii. Táto regulácia mala priniesť zníženie užívania alkoholu a ovplyvňovanie spoločnosti želaným smerom (menej častým užívaním alkoholu). K novelizácii zákonov však nedošlo, i keď reklamu ako takú spolu s propagáciou alkoholu na verejných priestranstvách považujeme za dôležitý právny nástroj verejnej politiky, ktorý by mohol priniesť želané účinky.

Užívanie alkoholu spôsobuje zdravotné, sociálne i celospoločenské problémy. Výskum literatúry prostredníctvom metaanalýzy¹ potvrdzuje, že nástroje verejnej politiky v oblasti zákazu a obmedzení začínajú byť uplatňované až vo chvíli, keď je preukázané, že ide o škodlivý jav pre spoločnosť. I keď je dokázané, že užívanie alkoholu škodí nielen zdraviu, stále neexistuje dostatok vôle

pre jeho ďalšiu reguláciu. Liberálne politické strany navyše nepovažujú reguláciu užívania alkoholu za potrebnú a žiadúcu. Odvolávajú sa hlavne na slobodu myslenia a slobodu prejavu. Je preto potrebné ďalej dokazovať, že užívanie alkoholu nie je pre spoločnosť prípustné na základe empirických dát a apelovať na tvorcov verejnej politiky, aby prijali také nástroje verejnej politiky, ktoré užívanie alkoholu obmedzia (de Bruin, 2014).

I v podmienkach SR je užívanie alkoholu celospoločensky akceptované, nie je vytváraný tlak na reguláciu užívania tejto legálnej drogy a politickí aktéri sa sústreďujú na obmedzovanie užívania najmä nelegálnych drog (Ochaba, Rovný, Bielik, 2009).

Navyše chýbajú pravidelné analýzy a zber dát zhromažďujúci informácie o užívaní alkoholu medzi mladistvými na národnej úrovni. Slovensko sa zapája do merania ESPAD, toto meranie sa však nerealizuje každý rok a ide o meranie, do ktorého sú zapojené všetky členské štáty EÚ. Na národnej úrovni chýba zložka verejnej správy, ktorá by meranie užívania alkoholu realizovala, vypracovávala na základe zozbieraných dát analýzy a mala možnosť angažovať sa pri tvorbe verejnej politiky. Hoci na Slovensku bolo zriadené Národné monitorovacie centrum pre drogy, jeho hlavnou úlohou je monitorovanie situácie v oblasti psychotropných látok, navyše chýbajú verejne dostupné analýzy a štatistiky, ktoré sú pravidelne aktualizované (Národné monitorovacie centrum pre drogy).

Budúce výskumy by sa mali sústrediť na ďalšie procesy nastolovania agendy. V rámci mediálnej agendy je vhodné identifikovať jednotlivé atribúty a charakteristiky pozornosti médií určitým témam. Týmto atribútmi môžu média ovplyvňovať to, ako nad určitou témou spoločnosť uvažuje. V prípade rizikového užívania alkoholu je žiadúce, aby médiá ďalej informovali o negatívnych dôsledkoch tejto legálnej drogy a ovplyvňovali tak rozhodovanie spoločnosti užiť, alebo neužiť alkohol pri rôznych príležitostiach (McCombs, 2009).

Vhodné je tiež zrealizovať výskum verejnej mienky, ktorý by sa sústredil na postoje a názory spoločnosti na užívanie alkoholu medzi mladistvými, v rámci verejnej agendy. I keď je užívanie alkoholu do značnej miery spoločnosťou akceptované, a to i v prípade užívania medzi mladistvými, je vhodné zistiť, do akej miery spoločnosť tento spoločenský jav akceptuje a toleruje.

V neposlednom rade je prínosné zistiť, ako vnímajú rizikové užívanie alkoholu politickí aktéri, zákonodarcovia, ktorí majú v rukách prijímanie legislatívnych opatrení v oblasti protidrogovej politiky. Majú k dispozícii nástroje, ktorým môžu ovplyvniť správanie jednotlivcov i spoločnosti, ovplyvniť postoje mladistvých voči užívaniu alkoholu a žiadúcim smerom regulovať užívanie alkoholu medzi mladistvými.

1 | Metaanalýza – vedecký výstup, ktorý je založený na štatistickej kombinácii výsledkov už skôr publikovaných výsledkov (Lipsey, Wilson, 2001)

5 ZÁVER

Spoločnosť má prirodzenú túžbu porozumieť neznámym javom, preto sa obracia k médiám, ktoré sú veľkým zdrojom rôznych informácií. Potreba porozumenia a orientácie je podmienená najmä dôležitosťou témy a mierou pocitu neistoty o danej téme. Ak má jedinec dostatok relevantných informácií, prejavuje sa spravidla nízka miera pocitu neistoty. Čím väčší záujem má jedinec orientovať sa vo verejnej politike, tým je pravdepodobnejšie, že bude prijímať informácie prostredníctvom médií (McCombs, 2009).

Teórii nastolovania agendy v oblasti užívania drog sa v zahraničí venuje niekoľko publikácií, v podmienkach SR však ide stále o málo prebádanú problematiku, ktorá si zasluhuje pozornosť.

Podľa zistení sa médiá iba v nízkej miere venujú problematike rizikového užívania alkoholu medzi mladistvými, i keď všetky už vydané články o užívaní alkoholu medzi mladistvými informovali o negatívnych dôsledkoch jeho užívania.

Od roku 2014 do roku 2018 slovenské médiá publikovali hlavne online články, databáza Monitora zaznamenala vydanie printových médií iba v roku 2016 a 2018. Média najčastejšie publikovali články o užívaní alkoholu medzi mladistvými v oblasti politiky a regionálnych správ. Menej často boli publikované články formou blogov, fake news či spoločenských správ. Po obsahovej analýze bola takmer polovica článkov považovaná za duplicitnú, a to buď na základe rovnakého názvu článku, alebo jeho časti. Kontext zobrazenia článkov sa najviac zameriaval na

oblasť prevencie a narušenia verejného poriadku a nočného pokoja. Menej často sa články venovali sociálnej oblasti, vzdelávaniu a prítomnosti alkoholu počas vedenia motorového vozidla.

Dôležité je zrealizovať ďalšie výskumy, nielen s uplatnením teórie nastolovania agendy, sústrediť sa na verejnú a politickú agendu, ktoré majú kľúčovú úlohu pri vytváraní protidrogovej politiky na Slovensku.

Teória nastolovania agendy predpokladá, že médiá neodrážajú realitu zrkadlovo, ale že dochádza k jej filtrovaniu a médiá sa sústreďujú iba na niektoré témy. To spôsobuje, že iba tieto témy sú spoločnosťou vnímané ako dôležité (Trampota, 2006). Ak chceme, aby sa rizikové užívanie alkoholu medzi mladistvými stalo súčasťou verejnej agendy, je potrebné jeho zobrazovanie v médiách.

V prípade, že sa všetky zložky nastolovania agendy (verejná, mediálna a politická) spoja a budú považovať rizikové užívanie alkoholu za negatívny spoločenský jav, prostredníctvom nástrojov verejnej politiky bude možné regulovať konzumáciu alkoholu.

Poznámka | Autorka ďakuje PhDr. Jánovi Machyniakovi, PhD. za odborné rady a konzultácie.

Rola autorov | Jana Bednárová pripravila design výskumu, zrealizovala zber, analýzu a interpretáciu dát a schválila konečnú podobu manuskriptu.

Konflikt záujmov | Bez konfliktov záujmov.

LITERATURA / REFERENCES

Agostinelli, G., Grube, W. J. (2002). Alcohol counter-advertising and the media. *A review of recent reviews*, 26(1), 15–21.

Babor, T. J. et al. (2010). *Krátké intervence u rizikového a škodlivého pití: manuál při použití v primární péči*. 2. upr. vyd. Preklad: Ivana Suchardová. Praha: Státní zdravotní ústav. ISBN 978-80-7071-316-7.

Bakalár et al. (2019). *Sociálne determinanty zdravia školákov*. Bratislava : Úrad verejného zdravotníctva. 203 s. ISBN: 978-80-7159-242-6.

Dearing, W. J., Rogers, E. (1996). *Agenda setting*. London: SAGE Publications. 139 p. ISBN 978-0-7619-0563-9.

De Bruin, B. (2014). Alcohol in the media and young people: What do we need for liberal policy making? [online]. *Oxford Journal*, 7(1), 35–46. [cit. 2019-02-23].

Európsky akčný plán pre alkohol pre roky 1992–1999. [online]. [cit. 2018-11-29]. Dostupný na internete: http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0004/79402/E67946.pdf.

Európsky akčný plán pre alkohol pre roky 2000 – 2005. [online]. [cit. 2018-11-29]. Dostupné na internete: http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0004/79402/E67946.pdf.

Geusens, F., Beullens, K. (2018). A longitudinal examination of the moderating influence of peer and parental socialization on alcohol-related social media self-effects among late adolescents. *Media Psychology*, 22(2), 273–297.

Inchley, J. D. et al. (2016). Health behaviour in school-aged children (HBSC) study: International Report from the 2013/2014 survey. [online]. *Health Policy for Children and Adolescents*. 7. ISBN 978-92-890-5136-1.

Larson, U. CH. (2012). *Persuasion: Reception and responsibility*. 13st ed. Canada: Nelson Education. 512 p. ISBN 978-1-111-34927-1.

Lipsey, W. M., Wilson, D. B. (2001). Practical meta-analysis. [online]. *SAGE Publications*. 49 [cit. 2019-02-23].

McCombs, M. (2009). *Agenda setting: nastolování agendy: masová média a veřejné mínění*. 1. vyd. Praha: Portál. 251 p. ISBN 978-80-7367-591-2.

Národná správa o zdraví a so zdravím súvisiacom správaní 11, 13 a 15ročných školákov na základe prieskumu uskutočneného v roku 2017/2018 v rámci medzinárodného projektu „Health Behaviour in School-aged Children“ (HBSC) [online]. [cit.2019-08-11]. 203 s. ISBN: 978-80-7159-242-6. Dostupné na internete: https://hbcslovakia.files.wordpress.com/2019/06/nar-sprava-zdravie-11_lq.pdf.

Mercille, J. (2017). Media coverage of alcohol issues: A critical political economy framework – A case study from Ireland. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 14(6), 650.

Národný akčný plán pre problémy s alkoholom pre roky 2006–2010. [online]. [cit.2018-11-29]. Dostupné na internete: http://www.uvzsr.sk/docs/info/podpora/Aktualizacia_Narodneho_akcneho_planu_pre_problemy_s_alkoholom_na_ryky_2006_2010.pdf.

Národný akčný plán pre problémy s alkoholom na roky 2013–2020 [online]. [cit. 2018-11-29]. Dostupné na internete: http://www.uvzsr.sk/docs/info/podpora/Aktualizacia_Narodneho_akcneho_planu_pre_problemy_s_alkoholom_na_roky_2013_2020.pdf.

Nociar, A. (2001). *Alkohol, drogy a osobnosť*. 1. vyd. Bratislava: Asklepios. 364 p. ISBN 8071670448.

Ochaba, R., Rovný, I., Bielik, I. (2009). *Ochrana detí a mládeže – tabak, alkohol a drogy*. [online]. Bratislava: Úrad verejného zdravotníctva SR. 175 s. ISBN 978-80-7159-175-7. [cit. 2018-12-12]. Dostupné na internete: <http://www.vzbb.sk/sk/aktuality/spravy/2012/ochrana-deti-a-mladeze.pdf>.

Stratégia na podporu krajín EÚ pri znižovaní rozsahu škôd súvisiacich s požívaním alkoholu. [online]. [cit. 2018-11-29]. Dostupné na internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/LSU/?uri=CELEX:52006DC0625>.

Škodová, M. et al. (2008). *Agenda-setting: teoretické prístupy*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR. 87 p. ISBN 978-80-7330-151-4.

Šťastná, L., Miovský, M., Novák, P. (2009). *Manuál kódování mediálních sdělení o návykových látkách a tématech s nimi spojených: Uživatelská příručka*. Tišnov: Sdružení SCAN. ISBN 978-80-86620-17-6.

Trampota, T. (2010). *Metody výzkumu médií*. Praha: Portál. 296 p. ISBN 978-80-7367-683-4.

Vágnerová, M. (1999). *Psychopatologie pro pomáhající profese: variabilita a patologie lidské psychiky*. 1. vyd. Praha: Portál. 444 p. ISBN 8071782149.

Zákon č. 219/1996 Z. z. o ochrane pred zneužívaním alkoholických nápojov a o zriaďovaní a prevádzke protialkoholických záchytných služieb [online]. [cit. 2019-08-19]. Dostupné na internete: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1996/219/20190102>.

Zákon č. 308/2000 Z. z. o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. 195/2000 Z. z. o telekomunikáciách v znení neskorších predpisov. [online]. [cit. 2019-02-24]. Dostupné na internete: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2000/308/20160101.html>.

Zákon č. 147/2001 Z. z. o reklame v znení neskorších predpisov. [online]. [cit. 2019-02-24]. Dostupné na internete: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2001/147/>.